

خط مشی مالی دولت

و

حریم بیت المال از منظر نهج البلاغه

نویسندگان: علی اصغر پورعزت - باکنوش کیانی

سرشناسه: پورعزت، علی اصغر؛ ۱۳۳۵.

عنوان و نام پدیدآور: خط مشی مالی دولت و حریم بیت‌المال از منظر نهج البلاغه / نویسنده: علی اصغر پورعزت

مشخصات نشر: تهران، انتشارات بنیاد نهج البلاغه، ۱۳۹۴.

فروست: سلسله انتشارات بنیاد نهج البلاغه؛ ۱۷۷.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۳۸-۱۸-۹

شناسه افزوده: کیانی، پاکنوش، ۱۳۳۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر

مشخصات ظاهری: ۸۸ ص

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۴۰۲۰۱

خط مشی مالی دولت و حریم بیت‌المال از منظر نهج البلاغه

نویسندگان: علی اصغر پورعزت - پاکنوش کیانی

ناشر: انتشارات بنیاد نهج البلاغه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۳۸-۱۸-۹

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

طراح جلد: مهران مستوفی

طراح و صفحه‌آرا: سمیده افشین افشار

قیمت: ۶۵۰۰۰ ریال

انتشارات بنیاد نهج البلاغه: تهران، خیابان کریم خان زند، خیابان استاد نجات‌اللهی جنوبی،

کوچه جورج جورداق، کاشی ۶

تلفن: ۸۸۹۰۵۶۷۰ - ۸۸۹۰۹۸۶۲

نمابر: ۸۸۹۰۹۷۳۲

نشانی اینترنتی: www.nahjolbalagheh.org

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۷ مقدمه

فصل اول: حریم بیت المال

۹ حساب دنیا و آخرت

۱۰ واژگان و مفاهیم

۱۱ بیت المال

۱۵ درآمد و مصرف سالم

۱۹ انواع درآمدهای حلال

۲۶ انواع درآمدهای حرام

۳۰ انواع هزینه های حلال

۳۶ انواع هزینه های حرام

۳۸ بیت المال، امانت خدا

۳۹ بیت المال، امانت مردم (عامه مردم)

۴۱ ضرورت بهبود روش های ردیابی اموال

۴۲ ممنوعیت اخذ هدیه کارگزاران

۴۲ مسئولیت اجتماعی

۴۵ نتیجه بحث

۴۶ مباحث و پرسش های مهم

۴۷ سؤالاتی برای مطالعه بیشتر

۴۷ کارگاه اول - اولویت های خط مشی حفظ اموال عمومی

فصل دوم: پوشش اولویت‌های انواع گروه‌های اجتماعی

مسأله مردم	۴۹
واژگان و مفاهیم رهنما	۵۰
انسان کامل و تنوع گروه‌های اجتماعی	۵۰
قناعت و سادگی	۵۶
توسعه عدالت اقتصادی	۵۶
فراگرد توسعه	۵۷
سیستم طبقه‌بندی اولویت‌های مالی	۵۸
نتیجه بحث	۶۳
مباحث و پرسش‌های مهم	۶۴
سؤالاتی برای مطالعه بیشتر	۶۵
کارگاه دوم - رسیدگی به افشار گوناگون حال و آینده	۶۵

فصل سوم: تدبیر و بهینه‌سازی منافع

خط‌مشی‌گذار دوراندیش	۶۷
واژگان و مفاهیم رهنما	۶۸
حیات خردمندانه	۶۸
جلوه‌های بارز حکم‌رانی متعالی	۷۱
نیازهای آینده	۷۳
توسعه امکانات	۷۷
اولویت‌های هزینه و بهینه‌سازی مصرف منابع	۷۸
هزینه‌های ناشی از خدمات عمومی	۷۹
نتیجه بحث	۸۱
مباحث و پرسش‌های مهم	۸۳
سؤالاتی برای مطالعه بیشتر	۸۳
کارگاه سوم - خط‌مشی‌گذاری مالی برای آینده	۸۳
منابع	۸۵

مقدمه

بسط و گسترش جامعه اسلامی با نزول آیات الهی در زمینه‌های گوناگون و به‌ویژه توسعه منابع درآمد عمومی، به مطرح شدن مسأله ضرورت دقت در مصرف منابع هزینه‌های عمومی حکومت اسلامی، منجر گردید. بیت‌المال، متعلق به خداست و از این رو، در جوامع اسلامی از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است؛ زیرا امانتی از سوی خداوند تلقی می‌شود که از منابع متعددی گردآوری می‌شود و باید برای مصالح همه مردم مصرف شود. بنابراین، مصرف کننده بیت‌المال باید در برابر همه مردم یک نسل، بلکه همه نسل‌های پیشین (که موجبات تهیه آن را فراهم ساخته‌اند) و نسل‌های بعدی (که از آن ارث می‌برند) پاسخ‌گو باشد.

بنابراین، همه نسل‌ها می‌توانند مدعی نحوه مصرف بیت‌المال شوند؛ از این رو، شیوه مصرف و موارد مصرف بیت‌المال، از جمله دقت در تسهیم آن و پرداخت ریزی سالیانه، که از مهم‌ترین شاخص‌های حکم‌رانی متعالی محسوب شده، بسیار حائز اهمیت است. این مهم، همه فراگردها و مسیرهایی که به نوعی به مصرف یا توسعه یا تأمین بیت‌المال مرتبط می‌شوند را در بر می‌گیرد؛ تا حدی که می‌توان ادعا کرد که بیت‌المال و حفظ و بهینه‌سازی مصرف آن باید از جمله مهم‌ترین دغدغه‌های حکمرانان باشد، ضمن اینکه حساب پس‌دهی در باره بیت‌المال نیز بسیار صریح و دقیق است.

این پژوهش مترصد آن است که شیوه مصرف بیت المال و ملاحظات اخلاقی ناظر بر آن را در پرتو آیات و روایات دال بر سیره اهل بیت «علیهم السلام» و به ویژه با تأکید بر سیره حکمرانی امام علی (علیه السلام) مدنظر قرار دهد.

از این رو، فصل اول کتاب به مسئولیت حفظ بیت المال و جلوگیری از سوء استفاده از آن اختصاص یافته است. این مبحث به جنبه های گوناگون مسئولیت حکمرانان و کارگزاران حکومت در باره بیت المال می پردازد؛ جنبه های نظیر دقت، حساسیت و آینده نگری.

فصل دوم کتاب به اولویت بندی هزینه های عمومی اختصاص یافته است؛ مقوله هایی چون ابعاد، تنوع و تعدد شاخص های اولویت بندی.

فصل سوم کتاب به تدابیر معطوف به بهینه سازی منافع ملی اختصاص یافته است و مقوله هایی چون منافع نسل حاضر در مقابل نسل های آینده را مدنظر قرار می دهد.

ضمن اینکه مسئولیت این دو نسل در برابر نسل های گذشته، با هدف نگاه متعادل به رفاه مالی نسل فعلی و منافع میان برد و دوربرد نسل های آینده را مورد تأمل قرار می دهد.

در تدوین کتاب حاضر دوستان و همکاران زیادی نقش داشته اند که از همه آنان، به ویژه از جناب آقای پیام صدریه و جناب آقای دکتر سید افشین قریشی تشکر می شود.

علی اصغر پورعزت (استاد دانشگاه تهران)

باکنوش کیانی (کارشناس ارشد مدیریت دولتی)